

DUURZAAMHEID & NATUUR

NATUURDAGBOEK
25 mei 2016

De planten van het zinkafval in Moresnet

Toen wij net over de Belgische grens van Zuid-Limburg een wandeling maakten door regen en sneeuw, in een beekdal met hooilanden en heilingbossen, vonden wij allerlei bijzondere planten. Midde op het modderige paadje bloeiden witte polletjes van wat op herderstasje leek.

Herderstasje is een zeer algemeen plantje dat zich zelfs op drukke winkelstraten nog tussen de stoeptegels doorwringt. Het bloeit wit en vormt zijn zaad in hartvormige doosjes, die blijkbaar op kleine herderstassen lijken. Ook de bloemen op ons pad hadden zulke zaadtasjes en witte bloempjes, die echter in compactere groepen bijeenstonden, zoals bij zilverschildzaad.

Ik zette een foto op waarneming.nl en kreeg antwoord: geen herderstasje of zilverschildzaad, maar zinkboerenkers. Met de vraag of we in Kelmis waren geweest. Ja, Kelmis, zo heette het! We hadden de wandeling uit een folder van een Waals toerismebureau en wisten niet hoe bijzonder de plantengroei in het gebied was. Het is kalkrijke leemgrond en hier en daar zinkhoudend. In de negentiende eeuw waren hier zinkmijnen. Die waren zo lucratief, dat de Europese grootmachten na de val van Napoleon het gebied niet wisten te verdelen. Ze gunden elkaar de mijnen niet en maakten van het gebied het onafhankelijk ministaatje Moresnet. Dat heeft ruim een eeuw bestaan, tot na de Eerste Wereldoorlog.

De zinkmijnen zijn allang dicht maar het zinkafval laat zijn sporen na en daarop gedijt een zeldzame zinkvegetatie met onder meer zinkboerenkers en zinkviooltje. In het Rotterdamse havengebied is zinkboerenkers gevonden op een plek waar zinkafval is gedumpt. Zinkboerenkers en zinkviooltje komen ook voor langs de Geul in Zuid-Limburg, waar een zinkfabriek heeft gestaan. Wij moeten er nog eens naartoe, want voor zinkviooltjes waren we nu net te vroeg.



Zinkboerenkers
FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

INFRANATUUR Bermen langs snelwegen, spoorlijnen en kanalen kunnen onze natuur versterken. Twintig organisaties tekenden in april een Green Deal om zich in te zetten voor meer **biodiversiteit** bij infrastructuur.

reportage **Kirsten Dorrestijn**

Wilde bermen voor de vuurvlinder

bijtje met zijn vinger volgt. "Dit soort insecten leggen hun eitjes in holletjes in het zand", legt Vliegthart uit. "Onbedoeld zorgen de zandhopen voor voortplantingsmogelijkheden."

Tegen de terreinbeheerder: "Ik zou zeggen, laat ze lekker liggen."

We naderen het eind van een klinkerpad en komen op een schrale vlakte met vegetatie niet hoger dan vijf centimeter. In de jaren zestig kocht Tennet deze grond aan voor eventuele uitbreidingsmogelijkheden. "Toen ik vorig jaar met Tennet in gesprek raakte en vroeg waarom de elektriciteitsstations eruitzien als een soort golfbanen, wist niemand het antwoord", vertelt Vliegthart. "Het werd gewoon altijd zo gedaan."

Versnippering

Tennet is één van de twintig partijen die in april de Green Deal Infratuur ondertekenden, een initiatief van de Vlinderstichting. Het bedrijf verklaart hiermee zich te gaan inzetten voor het vergroten van de rijkdom aan plant- en diersoorten bij infrastructuur. De partners gaan kennis delen en gezamenlijke knelpunten oplossen.

Bermen langs autowegen, kanalen, spoorlijnen en de gebieden bij hoogspanningsstations bieden kansen voor het versterken van de natuur. Bermen vormen de verbindingen tussen natuurgebieden. "De versnippering van ons landschap is één van de redenen waarom vlinders in Nederland zo hard achteruitgaan", verklaart Vliegthart. "Sinds 1990 is het aantal vlindersoorten met ruim dertig procent geslonken. Dat zegt veel over hun leefomgeving." Door de kwaliteit van de bermen te verhogen kunnen die volgens de Vlinderstichting stapstenen vormen voor kwetsbare soorten zoals vlinders, libellen, bijen, vogels en bijvoorbeeld otters.

Alle bermen bij elkaar vormen het grootste natuurgebied van Nederland, rekende Vliegthart uit. "Nederland bestaat voor acht procent uit Natura2000-gebieden. Onze autowegen, kanalen en spoorwegen zijn opgeteld 150.000 kilometer lang. Als je bedenkt dat een gemiddelde berm aan weerskanten vijf meter breed is, is dat al bijna de helft van alle natuurgebieden. Tel daar nog de klei-

ne wegen, havengebieden, vliegvelden, leidingstroken en transformatorstations bij op, en je zit zo flink boven het oppervlakte dat nu gereserveerd is voor natuur."

Bedrijven die grond beheren of bewerken willen meestal wel iets doen voor de biodiversiteit, maar het doorvoeren van maatregelen verloopt vaak stroef. "Het zijn meestal complexe situaties", zegt Vliegthart. "Eerst moet achterhaald worden waar de knelpunten liggen: wil het managementteam niet meewerken of ziet de terreinbeheerder het nut niet? Is men bang voor onnodige kosten, winstverlies of voor beschermde soorten op het terrein?"

Volgens Vliegthart is geen van deze angsten gegrond. Om huiver voor beschermde soorten weg te nemen, is het concept tijdelijke natuur bedacht en ook financieel gezien hoeven de maatregelen volgens hem geen nadelen op te leveren. "Als een bedrijf als Gasunie in een vroeg stadium van planvorming de biodiversiteit meeneemt, brengt het geen extra kosten met zich mee", stelt Vliegthart. "En ecologisch beheer levert vaak zelfs op meerdere vlakken winst op."

Dat laatste moet bijvoorbeeld blijken uit een pilot van de Vlinderstichting en Waterschap Vallei en Veluwe bij de Grebbedijk in Wageningen. Deze werd ingezaaid met nectarplanten, die langer kunnen bloeien doordat er minder gemaaid wordt. Behalve dat insecten hiervan profiteren en het maaikosten uitspaart, wordt de dijk er waarschijnlijk ook veiliger door: de gevarieerdere wortelstructuur zorgt voor extra versteviging.

Insluipers

Het hoogspanningsstation in Eindhoven is één van de drie pilotlocaties waar Tennet de komende jaren maatregelen treft. Als die goed uitpakken, worden ze ook op de andere stations doorgevoerd. Vliegthart adviseert onder andere om wat reliëf aan te brengen, 'rommelige' hoekjes te laten bestaan en het maaibeeld aan te passen. Het station heeft volgens hem veel potentie: er komen nauwelijks mensen en het ligt in een beekdal. "Zo'n plek is een toevluchtsoord voor dieren."

Sim Titselaar, terreinbeheerder in Eindhoven, vindt het 'prima' als de na-

Het bruin blauwtje. Op de achtergrond het netwerkstation van Tennet in Eindhoven. FOTO TON TOEMEN

GREEN DEAL INFRANATUUR

De Green Deal Infranatuur is op 1 april ondertekend door **twintig partijen**. Behalve Tennet ondertekenden ProRail, Heijmans, Gasunie, Engie, Sweco, Vitens, Arcadis, gemeente Tilburg, zes waterschappen, twee provincies en twee ministeries dat verdrag.

tuur op zijn terrein meer kansen krijgt. "Zolang insluipers zich maar niet in de bosschages kunnen verstoppen en zolang het uitzicht van de bewakingscamera's maar niet wordt belemmerd."

ProRail

Het tekenen van de Green Deal past in het streven van Tennet maatschappelijk verantwoord te ondernemen. "Met simpele maatregelen willen we iets terugdoen voor de natuur", verklaart planoloog Henk Sanders. "We merken dat de maatschappij het belangrijk vindt dat wij iets doen voor de biodiversiteit. De Green Deal zorgt ervoor dat we het wiel niet helemaal zelf hoeven uit te vinden. ProRail bijvoorbeeld, is al veel langer bezig met natuurbevorderende maatregelen. Daar kunnen wij van leren."

"Kijk, een vuurvlieder", wijst Vliegthart dan op een oranjebruin insect dat over de lage vegetatie fladdert. "Een mannetje dat zijn territorium in kaart probeert te brengen."

Vliegthart knielt neer en gaat met zijn hand door de plantjes. "Als je goed kijkt, staat er ontzettend veel op een vierkante meter: tijm, ereprijs, vergeetmij-nietjes, zachte ooievaarsbek, schapenzuring. Op die laatste soort zet de vuurvlieder haar eitjes af. Er zijn genoeg simpele maatregelen te bedenken om de natuur op dit terrein nog meer kans te geven."

